

կը զրգռէ բայց անկից կը սպաննուի »
դէպքը որ մեզ կը հետաքրքրէ, հետեւեալ
բառերով կ'արտայայտէ. —

«Ὁς ἀκμάσας καὶ εἰς ἄμικταν ἀρετῆς τὸν
« Ἀρῆ προκαλεσάμενος ἀνῆρέθη οὗτος
« κατὰ πρόνοιαν θεῶν εἰς δμῶνυμον ὄρος
« μετεμορφώθη. »

Հայկական աւանդութեան համաձայն
Արտաւազդ փակուած է Մասեաց լեռնե-
րուն մէջ: Իսկ Միհրը կրնայ մեր պատ-
մութեան Մհերը եղած ըլլալ որ Վասպու-
րականի ժայռերուն մէջ փակուած է Տոս-
պի « ագռաւաքար » ըսուած տեղը: Մհերի
դուռը կը գտնուի Վանայ կողմերը:

Արայ Գեղեցիկը համաստեղութեան մէջ
ալ սեփական աստղ մ'ունի, իսկ հայոց
հին ամիսներէն մէկը իրեն նուիրուած ըլ-
լալով կը կոչուէր « Արաց »: Ինչպէս որ
Հռովմայեցիք Յուլիս ու Օգոստոս ամիս-
ները նուիրեցին Կեսարին ու Օգոստոսին
յիշատակներուն:

Հայ ու օտար հեղինակներն ու աւան-
դութիւնները քննելէ վերջ, բացայայտ-
րէն կրնանք ընդունիլ Արայ Գեղեցիկի
գոյութիւնը, որ եղած էր Հերոս թագաւոր
մը կամ քաջութեան աստուած մը: Ունէր
իր աստուածազգի շնիկները որոնք նա-
խապէս կը կոչուէին « Յարալէզ » = յար-
լզող, ու երբ Արայի մահէն վերջ անոր
վէրքերը լգեցին՝ ստացան « Արալէզ » ա-
նունը:

Արայ Գեղեցիկ զոհ գնաց իր հայրե-
նեաց պատուոյն ու անկախութեան համար՝
մերժելով զօրաւոր օտար թագուհիի մը
անպատուաբեր առաջարկները: Եթէ Արայ
Գեղեցիկը լոկ գոյութիւն ունեցող հերոս
մը նկատենք՝ իր կողակիցը եղած կ'ըլլայ
Նուարդ իշխանուհին, իսկ եթէ զինքը աս-
տուած մ'ընդունինք, իր սիրուհին ու
կինն եղած էր Հայաստանի Աստղիկ զի-
ցուհին:

Նիկոսիա

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

ԽՈՐԱՆԻԿ

Գիւղի ճամբուս մենութեան մէջ տխրագին
Յիսուս մը մերկ տեսայ գամուած կոշտ փայտին.
Յանկարծ բուրեան լոյսի կաթիլ մը դեղին
խաչեցեալին աչքերէն վար սահեցաւ:

Եւ ուրիշ մ'ալ բերերուն տակը շողաց

Եւ անոր մէջ տիեզերքն էր ամփոփուած,

Եւ անոր մէջ Աստուծոյ ցան էր գրուած

Ան ալ ինկաւ հողին վըրայ փըշանուտ:

Ո՛վ գիտէ թէ քանի՜ երկար տարիներ

Արտասուած էր այսպէս մինակ ու լռին.

Քանի՜ անգամ հառաչանքով եկուորին

Սիրտն էր բացած երանութեան գարունին:

Չայն բարեպաշտ ձեռք մը կարծես գամեց հոն,

Որ մերկ ըլլար յաւերժ տանջուած մարդերուն

Ու գիտնայինք մրրիկին մէջ մեր հոգւոյն

Թէ մեզ համար կայ լուռ Աստուած մ'արտասուող:

Հ. ՎԱՅՏԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵԻԱՅԻԻ ԱՌԵՏԱՐԱՆԸ

Թուական « Ի թիւ հայոց հարիւրուրից, և երկուսուսն սկիսեալ երից » = 1387

Ա. ԹՈՒՂԹԲ. — Երեք հարիւր երե-
սուն (330):

Ծաւօր. — Ըստ կատարուած թուա-
գրութեան էջ 50-էն կրկնուած է մինչեւ
էջ 70: Այսպիսով ուրեմն թուղթերուն
ընդհանուր թիւը կ'ըլլայ 350 (Երեք հա-
րիւր յիսուն): Էջերն ու թուահամարները
նշանակած ենք ըստ կատարուած թուա-
գրութեան:

Բ. ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ. — $13\frac{1}{2} \times 9\frac{1}{2}$ հա-
րիւրորդամեղր:

Գ. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. — Երկսիւնակ: Ամէն
մէկ սիւնակի լայնքն ու երկայնքը՝ 3×9 :

Դ. ՏՈՂԵՐ. — Իւրաքանչիւր սիւնակն
ունի 21 տող:

Ե. ՆԻԻԹ. — Նուրբ և սպիտակ ընտիր
մագաղաթ:

Զ. ԿԱԶՄ. — Տախտակակող, կաշե-
ծածկ և ապա պատուած ոսկեայ թիթե-
ղով, իսկ մէջքը ամբողջութեամբ ոսկեհիւս
շղթայ: Բացուելու կողմը ոսկեայ կափա-
րիչ: Չախակողմին վրայ անարուեստօրէն
փորագրուած է Յիսուսի խաչելութիւնը:
Խաչը Գողգոթայի վրայ, վարը գանկ և
բազկոսկրներ: Խաչին ձախակողմը կանգ-
նած է Ս. Աստուածածին, իսկ աջակողմը՝
Ս. Յովհաննէս: Խաչին գլխավերը՝ « ԹԳՐ
ՀՐՑ » մականգրութիւն: Աջին՝ արեւ, ձա-
խին՝ լուսին:

Կազմի աջ կողքի ոսկեայ թիթեղին վրայ
նոյն արուեստով փորագրուած են Յով-
հաննէս Որոտնեցիի և Գրիգոր Տաթե-
ւացիի նկարները: Երկուքն ալ կանգնած
են կամարներու տակ պատարագչի արքե-
պիսկոպոսական հանդերձներով զգեստա-
ւորեալ: Երկուքն ալ ձախ ձեռքերնուն
բռնած են աւետարան, իսկ աջ ձեռքերը
բիւշ մը բարձր՝ խաչակնքելու դիրքով:
Որոտնեցիի գլուխը լուսապսակ է, իսկ Տա-

թեւացին սրածայր գլխարկ մ'ունի, որ
կը նմանի և՛ եպիսկոպոսական թագի և՛
վեղարի, դարձեալ լուսապսակ: Որոտնեցիի
մօրուքը սպիտակ է, իսկ Տաթեւացիինը՝ սեւ:
Նկարներուն վերը գրուած է հետեւեալը.

« Սր. Յովհաննէս Որոտնեցի » « Սր. Գրիգոր
Թաթեւացի »:

Բացուելու կողմի ոսկեայ կափարիչ —
պահպանակը զարդարուած է Քրիստոսի
դաստառակի պատկերով, որուն աջ ու
ձախ կողմէն բռնած են երկու թեւատա-
րած հրեշտակներ: Կափարիչին վրայ կայ
հետեւեալ մականգրութիւնը — « Դաստա-
րակն է Քրիստոսի »: Կազմի կափարիչի
ոսկեշղթայ կապերէն մէկը կայ (վերին),
իսկ միւսը (վարին) կտրուած է:

Է. ՊԱՀՊԱՆԱԿ. — Չունի:

Ը. ՀԱՆԳԱՄԱՆԲ. — Պահուած է շատ
լաւ և խնամքով: Իրր մասունք և սրբու-
թիւն գրեթէ միշտ անձեռնմխելի մնացեր է:

Թ. ԳԻՐ. — Պարզ, սիրուն և վարժ
ձեռքի բոլորգիր: Նոր տողերուն գլխա-
տառերը գրուած են ոսկեգոյն երկաթա-
գրերով:

Ժ. ԹԱՆԱԲ. — Սեւ: Աւետարաններուն
ցանկերը (չորս տեղ) գրուած են կարմիր
թանաքով, իսկ համարաբառները՝ կա-
պոյտ թանաքով: Էջ 20բ, 87բ, 146բ,
237բ (աւետարաններու սկզբի էջերը)
գրուած են ոսկեգոյն թանաքով:

ԺԱ. ԶԱՐԴԱԳՐԵՐ, ՆԿԱՐՆԵՐ, ԽՈՐԱՆԱ-
ԶԱՐԵՐ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԵՐ ԵՒՆ. — Խո-
րանագրողները սկիզբէն՝ 12 հատ, այս-
պէս. էջ 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, (երկսիւն
խորան) 10ա, 11բ, (երկսիւն խորան) 12ա,
13բ, և 14ա (երեքն ալ երկսիւն խորան-
ներ):

Մատթէոս աւետարանիչ էջ՝ 19բ, դի-
մացը խորանագրող: Մարկոս աւետարա-

նիչ էլ 86բ և խորանագարդ: Ղուկաս աւետարանիչ էլ 145բ և խորանագարդ: Յովհաննէս Աւետարանիչ էլ 263բ և խորանագարդ:

Տէրունական պատկերներ, բոլորն ալ գունագեղ, այսպէս.

- էջ 24 ա. Յիսուսի փախուստը
» 27 բ. » Մկրտութիւնը
» 45 ա. » Այլակերպութիւնը
» 55 բ. » մուտքն յերուսաղէմ
» 74 բ. » աղօթքը Գեթսեմանիի մէջ
» 79 բ. » չարչարանքը
» 82 բ. » Յարութիւնը
» 83 բ. » երեւումն աշակերտաց
» 133 բ. Յիսուս Գեթսեմանիի պարտէզին
» 134 բ. Յիսուսի մատնութիւնը [մէջ
» 138 բ. » խաչելութիւնը
» 147 ա. Աւետումն Զաքարիայի
» 148 բ. » Ս. Կոստին
» 153 բ. Ընծայումն ի տաճարն
» 178 բ. Յիսուս կ'օրհնէ հացն և ձուկը
» 204 ա. Յարութիւն Ղազարու
» 277 ա. Ոտնալուայ
» 281 ա. Յիսուս վերնադաշտն մէջ
» 295 ա. Յիսուս դէպի Գողգոթա
» 295 բ. Յիսուսի խաչելութիւնը
» 300 ա. Յիսուս և թովմաս առաքեալ
» 301 բ. Թովմաս կը շօշափէ Յիսուսի վերքերը
» 302 բ. Յիսուս Տիբերիական լճի ափին
» 304 ա. Յիսուս և Զբեթեայ որդիքը
» 308 բ. Յովհաննէս Որոտնեցիին և Գրիգոր [Տաթեւացիին

Խորանագարդեր՝ էջ 5բ, 6ա, 11բ, 12ա: Աւետարանիչներ և դիմացի ճակատաւարդներ էլ 19բ և 20ա, 86բ և 87ա, 145բ և 146ա, 235բ և 236ա: Ամբողջ բնագրին մէջ կան 213 լուսանցազարդեր (խաչկալ, ծաղկէնկար, զարդանկար, մարդկային դէմքեր եւայլն): Ամէն մէկ լուսանցազարդի մօտ կայ նաեւ զարդազիր մը (մարդագիր, թռչնագիր, ձկնագիր, ծաղկագիր եւայլն): Այսպիսով ուրեմն կ'ուշանանք 426 զարդանկար և զարդազիր, բաց ի սկզբի խորանագարդերէն և տէրունական նկարներէն, զորս մի առ մի յիշեցինք: Զարդագիր են նաեւ չորս աւետարաններուն սկզբնատողերը: Նկար-

ներուն գոյները առհասարակ վառ են և թարմ, կան նկարներ, որոնց գոյները նորոգուած են: Տէրունական նկարներուն գոյները շատ ներդաշնակ են, թէեւ դիմագծերը անարուեստ են և յաճախ տգեղ: Հիւնալի են նկարներուն գոյները, մանաւանդ ոսկեգոյները, որոնք մնացեր են վառ ու թարմ: Ոսկեգոյնով գրուած բոլոր սկզբնատուներն ալ՝ նուրբ և սիրուն գրուած, թարմ մնացեր են:

Խիստ արժէքաւոր է այս աւետարանը իբրեւ մանրանկարչական մանրակրկիտ աշխատանք:

ԺԲ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ ԿԱՄ ԷԶ. — Էջ 1ա և բ, 2ա և բ, 4ա և բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ, 13ա, 14բ, 15ա, 144բ, 309ա և բ, 310ա և բ: Էջ 5-15 դատարկ էջերը խորանանկարներու էջերն:

ԺԳ. ԹՈՒԱԿԱՆ. — Աւետարանի գրչութեան թուականը ըստ գլխաւոր յիշատակարանի հետեւեալն է. — «Ի թիւ հայոց հարիւրութից, և երկուսսան սկըսեալ երից» 1387:

ԺԴ. ԳՐԻԶ. — Գրիգոր Տաթեւացի:

ԺԵ. ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ. — Դարանաղեաց զաւառի Սեպուհ լեռուն:

ԺԶ. ՏԵՐ ԿԱՄ ՍՏԱՅՈՂ. — Խուժուշահ:

ԺԷ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Աւետարան (լրիւ):

ԺԸ. ՄԱՆՐ ՅԵՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. — Մատթէոսի աւետարանի վերջը, էջ 84բ.

«Ով դասը լուսեւամից. և կաճառը ամենափայլը: Մանկունք՝ նորոյ Սիոնի, փեսաւէրը հարսին եկեղեցւոյ՝ հարը և եղբարը: Վայելաւոր աստուածախաւս մատենիս՝ լսուղը և ընթերցուղը: Յերեսանկեալ աղաչեմ զձեզ վասն սիրոյն քրիստոսի, յիշատակել առաջի զենմանն գառին՝ գտիեզերալոյս մեծ բաբունապետն զյովհաննէս՝ որոտնեցի՝ հանդերձ ծնողաւք իւր կրկնակի: Եւ ինձ մեղապարտ աշխատողիս հայցել զթողութիւն: Զոր ձեզ և մեզ հասարակ սլարգեւեցէ՝ որ առատն է յամենայնի»:

1. Այս անունը գրուած է ոսկեգոյն տառերով:

Էջ 246ա. «Ով եղբայր կուշտապեցնեն չեն թողուլ որ կամաց գրեմ»:

Էջ 295բ. Յիսուսի խաչելութեան մեծադիր նկարին տակ բոլորգորով գրուած է այս երկու տողը.

Նկարող սորա՝ զկեսարացի Խաչուր արդյս և զծմաւղս իմ աղաչեմ յիշել ի տր»:

Այս տողերը կու գան հերքելու ցարդ ընդունուած այն կարծիքը թէ Գրիգոր Տաթեւացին եղած է այս աւետարանին մանրանկարներուն և տէրունական նկարներուն նկարիչը: Կը թուի որ Տաթեւացին միայն գրած է աւետարանը, որ սկզբէն մինչեւ վերջ միեւնոյն գրչին գործն է: Անտարակոյս է, որ աւետարանին նկարող — ծաղկողը յիշեալ Խաչատուր արեւդայ կեսարացին է: Խաչելութեան այդ նկարին (էջ 295բ.) շատ նման են աւետարանին մնացեալ բոլոր նկարներուն ոճը և գոյներն ու արուեստը: Պիտի յիշենք նաեւ, որ խաչելութեան այդ նկարը ամենայնով նկարն է, որուն տակ նկարողը յիշատակագրած է իր անունը:

Կրնանք ենթադրել նաեւ, որ այդ մէկ նկարը միայն կեսարացին նկարած է, ով գիտէ, թերեւ Տաթեւացիին խնդրանքով:

Աւետարանին միւս բոլոր նկարներն ալ միջակ վրձինի գործ են, զոր կրնանք Խաչատուր արեւդային վերագրել, թէեւ այս բանի վրայ չենք պնդեր, վասնզի գիտենք որ Գրիգոր Տաթեւացին ալ մանրանկարիչ եղած է և թողած է նկարներ:

ԺԹ. ԳԼԽԱՌՈՐ ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ. — Այս յիշատակարանի (էջ 307ա և 308բ) ձեռագիրն ու շարադրութիւնը անկասկած է որ Գրիգոր Տաթեւացիին են.

Ի թիւ հայոց հարիւր ութից, և երկուսսան սկըսեալ երից: Յանկացայ այսմ տառից, աստուածագործ սուրբ մատենից: Զի գրաւական միշտ պահեցից, խոստման բանիցն տէրունից: Վ«դպ»ես Յովհաննէս՝ աշխարհաւ սիսակէնց, գաւառաւ, որոտնեցից: Զմագաղաթս՝ ձեռամբ իմ բազկից, շինեցի՝ նիւթ պիտոյից:

Ի սմա գրեցաւ յոյս բնաւից, ձեռամբ անբիծ բաղձող բանից: Զեռնասընունդ որդի բանից, Գրիգորիոս՝ հասեալ ի գահ պւէտէից: Զրաւ գրչութեանս ի գաւառս Դարանաղից՝ ի լեռոն սեպուհ, ուր դամբարան Լուսաւորչին հայոց ցեղից: Այլ աւրհնութեամբ անգրաւ բանից, յիշեցէք զիշխանն զլուս բարեպաշտից: Զհայկազնի զարմ մեծից, զխութլուշահ ծնունդ հրաշից: Որ ետ պատել զաւետարանս՝ հալալ յընչից: Ի յիշատակ իւր և ծնողաց՝ այլ և զարմից: Նաեւ մեր ծնողաց յիշատակ ի սմա բանից: Աղաչեմ զհանդիպողսդ այսմ աստուածաբուն տառիս, զվերոյ գրեալսդ յաղաթս յիշեցէք. և աստուած զձեզ յիշէ:

Այս յիշատակարանին ճիշտ վարը կը գտնուի Յովհաննէս Որոտնեցիի և Գրիգոր Տաթեւացիի նկարը (էջ 308բ): Նկարի խորքը ոսկեգոյն է, կապոյտ սիւնով զոյգ կամարներ և կարմիր շրջանակ: Երկուքն ալ պատարագչի զգեստներով հանդերձեալ են: Այս նկարը միւս բոլոր նկարներուն համեմատութեամբ ամենայնով և գեղեցիկ նկարն է, որուն գոյները շատ ներդաշնակ են, դիմագծերը սիրուն և արտասայտիչ: Նկարին տիրող գոյնը ոսկին է, ապա բաց կարմիր, բաց կապոյտ, շիկագոյն եւայլն: Որոտնեցին զխաբաց է, ճակատը լուսապսակով շրջանակուած, մօրուքն սպիտակ և կլոր: Տաթեւացին վեղարով է, որ նման է նաեւ եպիսկոպոսական խոյրին լուսապսակով շրջապատուած, մօրուքը սեւ և սրածայր:

Այս աւետարանը կը պահուի յատուկ պատրաստուած քսակի մը մէջ, որուն չափն է 32 X 21 հարիւրորդամիզը: Մութ — կարմիր խորքին վրայ արծաթաթել հիւսուած են գեղեցիկ և համաչափ ծաղիկներ: Քսակի երիզներն ալ ծաղկաւուն հիւսուածք ունին: Աստուր հասարակ մոխրագոյն և դեղնաւուն կտորներէ կարուած է: Քսակի վարի երկու անկիւնները մետաքսեայ ծոպեր ունին, իսկ վերի կողմը փակելու համար երկար մետաքսեայ կապ մը:

Աւետարանէն լուսանկարած ենք խո-
րանանկարներն և տէրունական նկարներ՝
թուով 24 տեսակ:

* * *

Գրիգոր Տաթևացիի այս աւետարա-
նը Տաթևի հռչակաւոր մենաստանի թանգ-
արժէք հարստութիւններէն մէկն է, իբր
հրաշագործ մասունք՝ յաջա Զանգեզուրի
գեղջուկ ու բարեպաշտ ժողովրդեան:

Ժողովուրդը անհուն սիրով ու ջերմ
հաւատքով կապուած է այս աւետարանին
և անոր սրբազան տիրոջ՝ Գրիգոր Տա-
թևացիին հետ, որուն գերեզմանն ալ ուխ-
տատեղի է հաւատացեալներուն համար,

որոնց աչքին Տաթևացին հրաշագործ
սուրբ է:

Տաթևի վանքին արքեպիսկոպոսական
հանդերձները (պատարագչի) ինչպէս նաեւ
այս աւետարանը պատերազմի և իրար
յաջորդող դէպքերու տարիներուն փոխա-
դրուեցան թաւրիզ և այժմ իբր ազգային
աւանդ կը պահուին Հայոց Առաջնորդա-
րանին մէջ, Տաթևի երբեմնի վանահայր
և Ատրպատականի Հայոց արդի Առաջնորդ
Գեր. Տէր Ներսէս Արքեպ. Մելիք-Թան-
գեանի հսկողութեան տակ:

Թաւրիզ
24 Ապրիլ 1933

ՀԱՅԱ ՍՏԵՄԵԱՆ

Լ Ո Ն Տ Ո Ն Ի

(ԹԱԻՐԻԶՈՒ)

Թ. 66 ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ

Թողորք՝ 252. — Մեծորիւն՝ 16×12×4
հրդմ. — Գրողիւն՝ երկսիւն. — Նիւր՝ լաւ
յղկուած թուղթ, դեղնորակ. — Տողք՝ 21. —
Կազմ՝ կարմիր թուղթէ երեսով խաւաքար-
տեայ, Նոր. — Մագաղաթեայ պանդանակը
չկան. — Հանգամանք՝ լաւ պահուած. սկզբը
նական կաշեայ կողքերը ինկած և ի նորոյ
կազմուած. մաշած շրթունքները դանակի
տակ կտրուած լուսանցքի զարդերը փնա-
սուած: Չորս աւետարաններն ալ ունին
իրենց մանրատառ նախադրութիւնները.
ստորին լուսանցքներու վրայ կան համա-
բարբառի համարանիշերը, սեւ ու կոկիկ
գրով: Չորս աւետարաններն ալ լման են,
ինչպէս նաեւ յիշատակարանը. — Դատարկ
րեորք՝ չորս թերթ սկիզբն ու վերջը. —
Սկզբնատառք իւրաքանչիւր խորանագարդ
էջի վրայ, մարդագիր, կենդանագիր և
թռչնագիր, վայելուչ նկարչութեամբ. հա-
մարները ունին կարմրադեղ յաջող երկա-

թագրեր. — Գիր՝ սեւ մեկնով ընտիր բո-
լորգիր. — Վերնագիրք՝ իւրաքանչիւր խո-
րանագարդ էջի վրայ, միշտ երեքական
տող. առաջինը զարդագիր, գունազարդ,
յաջորդական տողերը կարմրադեղ և մա-
նուշակի կարմիր երկաթագիր. — Լուսանցա-
զարդք՝ չորս մեծ, իւրաքանչիւր խորանի
կից, զարդարուն: Ներքին բոլոր լուսան-
ցազարդերը սովորական մօրիֆներ, կար-
միրի և լազուարտի ծաղկումով. — Խորանը
չորս հատ, չորս աւետարաններու սկիզբը,
էջ 1. 139. 229 և 383, բոլորն ալ հայ-
կական և պարսկական մօրիֆներ յաջող
ծաղկումներ, լազուարտ յատակի վրայ,
մեծ ու փոքր վարդեակներով. — Նկարք,
մանրանկարք և կիսախորանք կը պակսին:

Գրիչ՝ Անանիա արեղայ. — Ստացող՝ Ստե-
փանոս քնյ. — Տեղի՝ Հերմոնի վանք. —
Ժամանակ՝ ԶԺԸ (+ 551) = 1469. —
Ծաղկող՝ անյայտ: Չեռագիրս 1926 մարտ

6ին նուէր տրուած է Լոնտոնի Ս. Սարգիս
եկեղեցւոյն, Խաչիկ Խան Սարաճեանի
կողմէ:

Մատեանս է Աւետարան, թղթեայ, նկա-
րուն, ուր կան չորս աւետարանները լման.
կը պակսի «Իրք կնոջն շնացելոյ» մասը:
Յիշատակարան՝

Ա. — Էջ 500ի վերջ Յովհաննու աւե-
տարանի. — «Փառք անեղ Բանին աստու-
ծոյ: Երիցն ի միում կատարեալ առանձ-
նաւորութեամբ. և միաւորեալ ըստ աս-
տուածութեան, եռահրաշ...»:

Եւ արդ զրեցաւ սա ի թուարեութեանս
հայոց: ԶԺԸ: (1469) Ի հայրապետութեանս
տեառն Ընդհանրական: Գրեցաւ սուրբ աւե-
տարանս ի վանքս Հերմոնի ընդ հովանեաւ
սուրբ լուսաւորչիս և սուրբ յակոբիս և
սուրբ ստեփանոսիս. և սուրբ վարդապե-
տացս որ աստ կան հանգուցեալ: և ի
յառաջնորդութեան արքիս յարութեանս
Զեռամբ սուտ յանուն անանիայի գրչի. որ
անուամ(ք)ս միայն խաբեղաւ և ոչ գործով:
Արդ ամենայն ոք բարոյ ցանկայ վասն
սիրոյ արքայութեան որպէս ասէ առա-
քեալն. թէ երանի որ ունիցի զաւակ ի
սիրն և ընդանի եմ: Ես ստեփանոս քա-
հանայս. ստացայ սուրբ աւետարանս, և
ետու զրեղ զսայ յիշատակ ինձ և ծնաւոց
իմոց. հաւրն իմո ամիրին, և մաւր իմ
րաձիկին. և հաւրեղբաւրն իմ մկրտչի լու-
սակրաւն արեղայի, և կողակցին խրմար-
րին? և որդին իւր յակոբ. աղքատնոս, գրի-
գոր, արխատական: և զգուտորն իմ զմար-

գարիտն. և զքոյրն իմ Լուսանկիք, զհռչակ-
սիւն, և զա արեան մերձաւորսն. զկեն-
դանիսն և զհանգուցեալսն. և աստուած
որ առատն է ի տուրս ողորմութեան ձեզ
յիշողացդ և մեզ յիշելոցս ողորմացի իւր
միւսանգամ զալրստեամբն ամէն և եղիցի:

«Դարձեալ յերես անգեալ աղաչեմք
զձեզ ով մանգունք սուրբ եկեղեցոյ որք
կարդալով կամ աւրինակելով զվերին
ըստացող սուրբ աւետարանիս զուստայ
միտանն որ ըստացաւ զսայ յիշատակ իւրն
և ծրնաւոցն իւրոց, ուստայ յակոբին և
կողակցին իւրոյ տայաւին և իւր զաւա-
կին անկաւային նիկարին. քրիստոս աս-
տուած աւրհնէ զուստայ զմիտան և զիւր
որդին և զխոշիւայր և զանկոյ որ և զմայրն
սոցա զհռչակսիւնսն. յիշեցէք ի քրիստոս
և աստուած զձեզ յիշէ ամէն »:

Բ. — Էջ 501. — Դարձեալ վերջին ստա-
ցող սուրբ աւետարանիս լուսաւորչիս քնյ.
որ ստացայ մեկուկուկ կոկի զաւետարանս
ի հալալ ընչից իմոց, առի. Ժ. ո. դահեկ:
Յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց. հօրն իմ
խոշապսին, մաւրն իմ պեկի խաբութին,
կողակցին իմ տիպարին, որդոյն իմոյ զա-
քարայ նորաբողոք զարկաւորին. աղաւին.
առ հասարակ ամենայն աշխատողացն սու-
ցայ յիշեցէք զտէրն ամենայնի: Ի թվ. ԽԺԸ
(1566). ի յառաջնորդութեան սուրբ ա-
րուստայ ստարեի, լուսեփանսարնակի. ի
թագաւորութեան շահ րահմագին, կաթո-
ղիկոսութիւն եմիսանին Տէր Միքայելին:

Լոնտոն, 25 Օգոստոս 1934

ԱՐՏԱՆԱԶԻ ԱՐԲԵՊՍ.